

TEĀTRIS

Blaumaņa lasījums

Rūdolf Blaumaņa "Uguni" jaunais iestudējums Latvijas Nacionālajā teātrī visvairāk pārsteigs tos, kuri gaida pirms simt divdesmit diviem gadiem izdotās lugas rekonstrukciju.

ILZE KĻAVIŅA

Novatoriskais skatuves darbs, aktualizējot arhetipisko Kristīnes un Edgara attiecību stāstu jaunās koordinātās, uzrāda kultūras kanona pagātnes/tagadnes laika robežas mūsu mainīgajos priekšstatos. Blaumanis bija realists, tādi ir arī režisore Inese Mičule un vizuālās dramaturģijas autors Reinis Dzudzilo, un viņu izrāde vairāk stāsta par šodienu.

Skats no attāluma

Radošā koncepcija ļūgai noņem tradicionāli attēloto sadzīves patiesības slāni, samazina vienmēr klātesošās psiholoģiskā procesa nianšes, kas tik būtiski raksturo Blaumaņa literāro kodolu un kas izrādē spilgti izpaužas epizodiskos un otrā plāna tēlos. Aktieru spēlētājās lomās mazāk jūtu, vairāk gribas un racionāla prāta apsvērumu. Un, risinot tēmas par abu milētāju nenovēršamo likteni, arī par latviešu identitātei raksturīgo pazemību/lepnumu un hierarhijas kārtību, skatījums uz tām ir vispārināts. Ieviesti nozīmīgi pretstati kā uguns un ūdens, melns (lietusmēteļi) un balts (kleitas), kas norīses tuvina traģēdijas žanram. Komponista Riharda Zaļupes panorāmiskā un pārļāicīgā mūzika, kas skan no pirmās līdz pēdējai minūtei elektronisko instrumentu izpildījumā, uz sikām cilvēciskām izvēlēm *te un tagad* it kā raugās no attāluma un saplūcina tās ar simtgāžu pieredzēm. Arī izteiksmīgā vizuālā zīme, kad no augšas vienlaikus parādās vairāk nekā simts kāzu kleitu, vienu konkrētas mīlestības stāstu multiplicē telpiskā un jēdzieniskā plašumā.

Un finālā aizejošās divu jaunu cilvēku figūras, šķiet, iemieso arī citus neziņā aizgājušos, dzēšot pagātnē dominējošo romantizēto priekšstātu par Kristīnes mīlestību kā glābjošo cēlējspēku.

Lomu kūleņi

Izrādes pirmajās minūtēs zīmīgs ir horeogrāfes Lienas Gravas iestudētais kūleņis gaisā Kristīnes lomas atveidotājas aktrises Elzas Rūtas Jordānes lēnā kustībā ar partneru roku palīdzību. Kā

zīme tas tulkojams vismaz divējādi – Alaines muižas vīriešu acīs potenciālās līgavas Kristīnes īpašais novērtējums, gan arī kopumā ne-tradicionāli lomu traktējumi. Izteiksmīgākā ir aktrise Maija Doveikas Vešeriene, no citkārt satriektas un daudz cietušas sievietes, kaut arī meitu mīlošas, tomēr skarbu jūtu lādiņu eksponējoša tēla, viņa šoreiz darbojas mūsdienīgi, ir eleganti tērpta un lietišķi domājoša sociāla būtne. Līdzīga menedžera rīcībai šķiet muižas sociālajā hierarhijā augstāko pozīciju ieņemošā barona Mēvenšterna (lomā Uldis Anže) izturēšanās, izvēršot tradicionālo vāciskās izcelsmes pārākumu citā – darba devējam līdzīgā darbošanās veidā. Tradicionāli atpazīstams ir aktiera Matīsa Kučinska Aldera lomas iedzīvinājums, paliekot vienīgajam romantisku jūtu aizstāvim.

Īpaša nozīme ir arī dokumentālajiem ikdienas apģērbiem, kādos pirmajā cēlienā tērptas aktieri. Netradicionālu kostīmu konceptu saskan ar horeogrāfes iestudētajām kustībām un stilistiski pasvītro mūsdienu uttverei iezīmīgo ātrumu un lietišķību.

Principiāli mainīti jūtu akcenti divu galveno tēlu līnijās, kuru attiecībās šoreiz dominē nolemība viens otram un kuri atklāj raksturus, kas maz ietekmējas no apkārtejo viedokļiem. Gan Daigas Gaismiņas spēlētās Horsta madāmas, gan Kristīnes mātes argumenti skan lietišķi un sirsnīgi, taču tie negroza abu varoņu prātu un vēl mazāk – sirdi.

Tukšie krēsli

Pirmajā cēlienā skatuvi piepilda liels krēslu skaits, kur aktieri sēž, gluži kā baznīcā vai teātra zālē, un sākumā šķiet – skatītāji vēros paši sevi spoguļattēlā. Tomēr vēlāk krēsli paliek tukši, tos met, rindas izjūk. Vairāk krēslu konceptu kā hierarhijas sistēmas apzīmējums, visspilgtāk, manuprāt, redzams ainā pie barona, kad tajā iesaistītie personāži tos krauj precīzos un kārtību apzīmējošos torņos. Toties starp dažādu sociālo slāņu ļaudīm valda nevis autoritāras, bet gan demokrātiskas attiecības, un Frišvagara (lomā Mārcis Maņjakovs) incidenta aina, pieprasot no Edgara cieņu, ieņem maznozīmīgu vietu. Aktieris Kārlis Reijers savu Edgaru spēlē iekšup vērsti un neapvelta ar izcilību un spēku, kas viņa varonim liktu pretendēt uz kādu augstāku statusu

muižā. Tā hierarhijas cīņa, ko lugas dramaturģijā īsteno muižas ļaudis, izziņojot viltus saderināšanos avīzē un ievilinot sāncensi krogā, šoreiz drīzāk līdzinās spēlei, ne konkurenta apkaršanai. Raimonda Celma rāmi pašapmierinātais Viskrelis un Gundars Grasberga spoži nospēlētais bezmugurkaula tipāzs Sutka ir tie, it kā perifērijā esošie tēli, kas izceļas ar kolorītu izpildījumu un izteiksmīgām detaļām, ienesot tajās Blaumaņa – dzīves attēlotāja un spilgta rakstu-

rotāja – krāsas. Aizraujošas ir Rūdolf Sprukuļa Pavāra un Aināra Ančevska Klengas nospēlētas epizodes. Pārlicinoši un nosvērti mūsdienīgi pragmatiski domājošo varoni Akmentiņa lomu iedzīvina Matīss Budovskis.

Izrāde lielā mērā pārrada dramaturģiju, ko novērtēt un salīdzināt palīdz lugas teksta 1:1 ievietojums programmiņā. Izrādes autoru koncepts "lasiet Blaumanis" aicina veidot katram savas iztēles teātri. Lai izdo-

Aktieris Kārlis Reijers savu Edgaru spēlē iekšup vērsti un neapvelta ar izcilību un spēku, kas viņa varonim liktu pretendēt uz kādu augstāku statusu muižā.

UZZIŅA

RŪDOLFS BLAUMANIS, "UGUNĪ",
DRĀMA NACIONĀLAJĀ TEĀTRĪ

Režisore Inese Mičule, vizuālais dramaturgs Reinis Dzudzilo, komponists Rihards Zaļupe, gaismu mākslinieks Oskars Pauliņš, videomākslinieks Toms Zelģis, horeogrāfe Liene Grava.

Lomās: Uldis Anže, Mārcis Maņjakovs, Daiga Gaismiņa, Elza Rūta Jordāne, Maija Doveika, Kārlis Reijers, Matīss Kučinskis, Raimonds Celms, Gundars Grasbergs u. c.

Nākamā izrāde: 17. aprīlī.

VIEDOKĻI

Hermine: "Pārsteidzoši mūsdienīgs Blaumaņa lasījums. Kristīne nevis izvēlas Edgaru, bet nespēj no viņa atbrīvoties. Nevis izvēlas mīlestību, bet netiek ārā no purva. Akmentiņš piedāvās cieņpilnas attiecības, bet viņa izvēlas manipulējošu egoistu. Traģiski. Baltās kleitas kā romantizēto laulību skripts burtiski svilināja acis. Fināla aina – burtiski episka. Būs, kam nepatiks, īpaši tiem, kam miļa romantizētā Artmanes-Pūciša versija."

Jana: "Citāds skatījums uz Edgara un Kristīnes attiecībām. Nav rožaina romantisma, nav upuru, nav labā un ļaunā. Ir kaislība, iekāre, varas alkas, bet pāri visam – būt gribētām un mīlētām. Eko princips scenogrāfijā – paldies, brīnišķīgs risinājums šim stāstam."

"teatris.lv"

AGNESE ZELTIŅA/PUBLICITĀTES FOTO

Maija Doveika (Vešerienes lomā).

Elza Rūta Jordāne (Kristīnes lomā), Kārlis Reijers (Edgara tēlā).

No kreisās: Raimonds Celms (Viskreļa lomā), Kārlis Reijers (Edgara tēlā) un Gundars Grasbergs (Sutkas lomā).